

Jakub SEKUŁA

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Wydział Prawa

jakubsekula.krak@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-7472-3566>

<https://doi.org/10.34739/dsd.2025.01.05>

ZGODA NA SŁUŻBĘ OBYWATELA POLSKIEGO W OBCYM WOJSKU LUB OBCEJ ORGANIZACJI WOJSKOWEJ – WYBRANE ASPEKTY PRAWNE

ABSTRAKT: Służba obywatela polskiego w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej bez wątpienia może nieść za sobą daleko idące konsekwencje z punktu widzenia bezpieczeństwa narodowego. Nie powinno budzić przy tym żadnych wątpliwości, iż w takich sytuacjach częstokroć dochodzi do konfliktu sumienia, względem którego z państw jego obywatel powinien być lojalny. Nie jest bowiem możliwe równoczesne realizowanie obowiązków wojskowych wobec więcej niż jednego państwa, co wynika z samej już tylko okoliczności, iż w razie wojny mogą one stać się przeciwnikami. Mając na uwadze powyższe, ustawodawca, kierując się zasadniczo względami bezpieczeństwa i obronności, słusznie poddaje zatem dopuszczalność przyjęcia przez obywatela polskiego obowiązków wojskowych w obcym państwie lub obcej organizacji wojskowej szczególnemu reżimowi prawnemu. W tym kontekście istotnym wymogiem pozostaje przede wszystkim konieczność uzyskania zgody Ministra Obrony Narodowej. To zaś uzależnione jest zasadniczo od łącznego spełnienia określonych w ustawie warunków przy jednoczesnym braku zaistnienia choćby jednej z przesłanek negatywnych. Powyższe każe twierdzić o wyjątkowym charakterze regulacji. Nie można mianowicie tracić z pola widzenia, iż zasadą jest, że to służba obywatela polskiego w Wojsku Polskim wyprzedza możliwość pełnienia przez obywatela polskiego służby w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej. Ustawodawca niewątpliwie dąży więc w ten sposób w pierwszej kolejności do zabezpieczenia interesów RP, zapewniając tym samym względną stabilność systemu obronnego państwa, w tym jego zdolność do skutecznej reakcji na potencjalne zagrożenia. Przyjęty model normatywny zmierza do wyeliminowania sytuacji, w których obywatel polski znalazłby się w konflikcie interesów między obowiązkami wobec RP a zobowiązaniami wynikającymi z przynależności do wojsk obcego państwa lub obcej organizacji wojskowej.

SŁOWA KLUCZOWE: służba wojskowa, wojsko, bezpieczeństwo państwa, obronność, interes obronny RP

CONSENT FOR A POLISH CITIZEN TO SERVE IN A FOREIGN MILITARY OR FOREIGN MILITARY ORGANIZATION – SELECTED LEGAL ASPECTS

ABSTRACT: The service of a Polish citizen in a foreign army or military organization undoubtedly carries far-reaching consequences from the perspective of national security. There should be no doubt that, in such situations, a conflict of conscience often arises regarding which state the citizen should remain loyal to. It is not possible to simultaneously fulfill military obligations to more than one state, given the fundamental reality that, in the event of war, those states may become adversaries. Considering this, the legislature, primarily guided by concerns of security and defense, rightly subjects the admissibility of a Polish citizen undertaking military obligations in a foreign state or military organization to a specific legal regime. In this context, the foremost requirement remains the necessity of obtaining the approval of the Minister of National Defense. This approval, in principle, depends on the joint fulfillment of conditions specified in the law, while ensuring that none of the negative premises are met. The above leads to the conclusion regarding the exceptional nature of this regulation. It must not be overlooked that the fundamental rule dictates that a Polish citizen's service

in the Polish Armed Forces takes precedence over the possibility of serving in a foreign army or military organization. The legislature, in this manner, undoubtedly aims primarily to safeguard the interests of the Republic of Poland, thereby ensuring the relative stability of the state's defense system, including its ability to effectively respond to potential threats. The adopted legal framework seeks to eliminate scenarios in which a Polish citizen might find themselves in a conflict of interest between obligations to the Republic of Poland and commitments resulting from affiliation with the armed forces of a foreign state or military organization.

KEYWORDS: military service, armed forces, national security, defense, the defense interest of the Republic of Poland

WPROWADZENIE

Obowiązkiem obywatela polskiego, stosownie do treści dyspozycji wyrażonej w art. 85 ust. 1 Konstytucji RP¹, jest obrona Ojczyzny. Jakkolwiek ustawa zasadnicza nie precyzuje, co właściwie należy rozumieć pod pojęciem obrony, w orzecznictwie wywiedziono, iż obronność, jako wartość polegająca na tworzeniu systemu zapewniającego bezpieczne funkcjonowanie państwa w trakcie pokoju oraz umożliwiającego odparcie jakichkolwiek ataków zbrojnych w trakcie działań o charakterze agresji militarnej, należy do tych wartości, których realizacja należy do podstawowych interesów państwa². Jednocześnie trafnie wywodzi się w literaturze, iż realizacja powyższego obowiązku warunkuje zdolność państwa do realizacji jego zadań, jakie wynikają z art. 5 Konstytucji RP³. Zapewnienie bezpiecznego funkcjonowania państwa bez wątplenia leży zatem w interesie publicznym, biorąc pod uwagę założenie, iż to właśnie w okresie pokoju państwo jest w stanie podejmować długoterminowe działania na rzecz stabilności gospodarczej, rozwoju infrastruktury technicznej, edukacji, ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa obywateli.

Szczególny charakter służby wojskowej, w tym składana na wierność ojczyźnie przysięga, sprawia, iż nie jest możliwe równoczesne realizowanie obowiązków wojskowych wobec więcej niż jednego państwa, co wynika z samej tylko okoliczności, iż w razie wojny mogą one stać się przeciwnikami⁴. Nie budzi wątpliwości, iż w takich sytuacjach może dochodzić bowiem do konfliktu sumienia, względem którego z państw jego obywatel powinien zachować lojalność. Przyjmując założenie o racjonalności prawodawcy, prawodawca zdając sobie sprawę z powagi tego konfliktu, w art. 141 § 1 Kodeksu karnego penalizuje przyjmowanie przez obywatela polskiego bez zgody właściwego organu obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej. Należy przy tym zauważyć, iż zasady udzielania przedmiotowej zgody określają w obecnym stanie prawnym przepisy ustawy o obronie ojczyzny⁵. Używanie przez polskiego obywatela – na zasadach określonych w tej ustawie – zgody na pełnienie

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483), zwana dalej Konstytucją RP.

² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 25.11.2003 r., K 37/02, Legalis nr 60764.

³ M. Florczak-Wątor, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2023, LEX, komentarz do art. 85, pkt 1.

⁴ S. Hoc, [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 7, Legalis, Warszawa 2025, komentarz do art. 144, Nb. 3.

⁵ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U. z 2025 r., poz. 39), zwana dalej ObrOjczyznyU.

służby w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej powoduje, iż czyn nie wypełnia znamion powyższego przestępstwa⁶.

Celem niniejszego artykułu jest analiza prawnych aspektów służby obywateli polskich w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej. Badanie ma zatem zasadniczo na celu zidentyfikowanie regulacji określających warunki jej dopuszczalności, z jednoczesnym uwzględnieniem konieczności uzyskania zgody Ministra Obrony Narodowej, a także ocenę skuteczności istniejących przepisów w kontekście zabezpieczenia interesów bezpieczeństwa narodowego RP, w tym eliminacji potencjalnych konfliktów „lojalnościowych”, jakie mogą wynikać z równoczesnego pełnienia obowiązków wojskowych wobec dwóch różnych państw. W związku z tym, główny problem badawczy artykułu koncentruje się na pytaniach: w jaki sposób obowiązujące przepisy prawne regulują możliwość pełnienia przez obywatela polskiego służby w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, i czy obecny reżim prawny dostatecznie zabezpiecza interesy bezpieczeństwa i obronności RP, zapobiegając konfliktom „lojalnościowym” i zapewniając stabilność systemu obronnego państwa. W dalszej kolejności artykuł ma na celu zbadanie, w jaki sposób przyjęty model normatywny balansuje między wolnością wyboru obywatela a nadrzędnymi celami bezpieczeństwa państwa. Autor kładzie szczególny nacisk na analizę wyjątkowego charakteru omawianej regulacji w kontekście nadrzędnej zasady, jaką pozostaje priorytet służby w Wojsku Polskim.

ZNACZENIE KONSTYTUCYJNYCH OBOWIĄZKÓW OBYWATELSKICH W KONTEKŚCIE SŁUŻBY WOJSKOWEJ

Obowiązek niewątpliwie stanowi *per se* jedną z podstawowych kategorii prawa w ogóle⁷. Prawo jest jedynym w swoim rodzaju regulatorem stosunków społecznych w ich różnorodności przedmiotowej i to właśnie za pomocą m.in. obowiązków ustanawianych przez prawodawcę jako normy prawne kształtuje się porządek społeczny w państwie. Wśród tych obowiązków szczególnego znaczenia nabierają zwłaszcza obowiązki konstytucyjne człowieka i obywatela. Ubocznie dostrzeżenia wymaga fakt, iż chociaż Konstytucja RP nie wprowadza do porządku prawnego definicji legalnej tych obowiązków, pod ich pojęciem należy zasadniczo rozumieć zawarty w normie konstytucyjnej, skierowany do jednostki nakaz lub zakaz określonego zachowania się w danej sytuacji⁸. Tak jak obowiązki człowieka obejmują elementarne powinności jednostki wobec innych ludzi, wypływające z samej tylko istoty człowieczeństwa i dlatego

⁶ D. Sobieraj, [w:] M. Karpiuk, J. Kurek-Sobieraj (red.), *Ustawa o obronie Ojczyzny. Komentarz*, wyd. 1, Legalis, Warszawa 2025, komentarz do art. 665, Nb. 1.

⁷ M. Zieliński, *Obowiązki konstytucyjne a ustroj państwa*, [w:] M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska (red.), *Aktualne wyzwania ochrony wolności i praw jednostki: prace uczniów i współpracowników dedykowane Profesorowi Bogusławowi Banaszakowi*, Wrocław 2014, s. 399.

⁸ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. 2, Legalis, Warszawa 2012, komentarz do Rozdziału II pn. „obowiązki”, Nb. 2.

należy je wykonywać, nawet gdy nie są sformułowane przez prawo, tak też obowiązki obywatela niejako wypływają z przynależności państwowej jednostki⁹.

W społeczeństwach demokratycznych, w których dominuje zasada praworządności, w tym zasada poszanowania autonomii jednostki, gdzie realizuje się tak elementarne dla tego ustroju społeczne wartości, jak przede wszystkim własność, wolność człowieka oraz integralność jego mienia, przepisy dotyczące obowiązków wobec państwa z reguły są nieliczne. Tym też torem poszedł ustawodawca konstytucyjny, poświęcając w ostatniej części Rozdziału II Konstytucji RP, opatrzonej nagłówkiem „obowiązki”, jedynie pięć artykułów. Nie sposób nie zauważyć, iż dysproporcja na rzecz wolności i praw jest zatem bardzo widoczna¹⁰. Jednakże, wracając do meritum, należy zauważyć, iż w powyższej części drugiego rozdziału Konstytucji RP dokonano wyodrębnienia następującej kategorii obowiązków:

- obowiązku wierności Rzeczypospolitej Polskiej oraz troski o dobro wspólne (art. 82 Konstytucji RP);
- obowiązku przestrzegania prawa Rzeczypospolitej Polskiej (art. 83 Konstytucji RP);
- obowiązku ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, określonych w ustawie (art. 84 Konstytucji RP);
- obowiązku obrony Ojczyzny (art. 85 Konstytucji RP);
- obowiązku dbałości o stan środowiska i ponoszenia odpowiedzialności za spowodowane przez siebie jego pogorszenie (art. 86 Konstytucji RP).

W tym miejscu należy zarazem nadmienić, iż spośród wyżej wymienionych tylko obowiązków wierności Rzeczypospolitej Polskiej oraz troski o dobro wspólne i obowiązek obrony Ojczyzny należą do obowiązków obywatelskich, co czyni zasadnym twierdzenie o bezpośredniej korelacji między powyższymi obowiązkami. Nie można tracić mianowicie z pola widzenia, iż obrona Ojczyzny jest przejawem realizacji obowiązków o charakterze bardziej ogólnym, ujętych w art. 82 Konstytucji RP, a zatem obowiązku wierności Rzeczypospolitej Polskiej oraz obowiązku troski o dobro wspólne¹¹. Jednocześnie, trafnie wywodzi się *vice versa* w doktrynie, iż realizacja obowiązku wierności Rzeczypospolitej Polskiej może wymagać od obywateli nie tylko niepodejmowania działań, które szkodą państwu, ale również podejmowania działań pozytywnych, jak np. obrona państwa¹². Kolejno, warto dodać, iż pozostałe ze wspomnianych obowiązków są natomiast obowiązkami o charakterze powszechnym. Odnoszą się one bowiem do wszystkich, tj. do ogółu osób, które podlegają prawu RP, przebywają na terytorium RP, pozostają w związku z RP bądź korzystają z opieki prawnej RP.

Ujmując wszystko powyższe łącznie, rozważając obowiązek obrony Ojczyzny, nie sposób nie poczynić zatem najpierw kilku uwag natury ogólnej na temat samego tylko obowiązku wierności Rzeczypospolitej Polskiej oraz troski o dobro wspólne, określonego w art. 82

⁹ Ibidem, Nb. 4.

¹⁰ M. Zieliński, op. cit., s. 412.

¹¹ M. Florczak-Wątor, op. cit., komentarz do art. 85, pkt 1.

¹² Ibidem, komentarz do art. 82, pkt 2.

Konstytucji RP. W pierwszej kolejności podnieść należy, iż w literaturze przedmiotu pojęcie wierności odnoszone jest do lojalności, oddania i poświęcenia, ale również do poszanowania prawa, w szczególności zaś Konstytucji, która stanowi fundament państwa¹³. Natomiast sam w sobie obowiązek wierności Rzeczypospolitej Polskiej jest obowiązkiem nie tylko prawnym, lecz także moralnym, który znajduje oparcie na duchowej więzi obywateli z własnym państwem, jak i na założeniu, iż sprzeniewierzenie się wierności wobec własnego państwa godzi w organizację życia zbiorowego, a co więcej – jako główny akt zdrady – godzi też w podstawy egzystencji państwa, zagrażając tym samym bezpieczeństwu społeczeństwa i jego członków¹⁴. Nie powinno budzić przy tym zastrzeżeń, iż bezpieczeństwo państwa jest bardzo ważnym elementem tak polityki wewnętrznej państwa, jak i polityki zagranicznej państwa.

W tym ujęciu obowiązek wierności Rzeczypospolitej Polskiej nie bez powodu został zatem uregulowany jako pierwszy w ramach konstytucyjnego katalogu, zapewnienie bowiem bezpieczeństwa kraju stanowi przecież jeden z zasadniczych obowiązków obywateli, co wynika już z art. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym Polska jest „dobrem wspólnym wszystkich obywateli”¹⁵. Przekładając powyższe na grunt niniejszych rozważań, warto wreszcie krótko nawiązać do powszechnie akceptowanej w prawie międzynarodowym zasady, w świetle której państwo, na którego terenie przebywa jednostka będąca obywatelem innego państwa, nie może żądać od niej postępowania sprzecznego z wiernością wobec własnego kraju¹⁶. Nie może ująć przy tym uwadze, iż konstytucyjny obowiązek wierności Rzeczypospolitej Polskiej z art. 82 Konstytucji RP obejmuje zarówno konieczność aktywnych działań na rzecz jej dobra (np. obowiązek służby wojskowej), jak i wymóg powstrzymywania się od pewnych zachowań (np. służba w obcej armii), które mogłyby prowadzić do kolizji obowiązków względem dwóch ojczyzn¹⁷.

Przechodząc już do obowiązku obrony Ojczyzny, ustawodawca konstytucyjny, stanowiąc w art. 85 ust. 2 Konstytucji RP, iż zakres obowiązku służby wojskowej określa ustawa, pozostawił w ten sposób ustawodawcy zwykłą swobodę odnośnie wyboru zasady, na jakiej tworzone są polskie siły zbrojne¹⁸. Jak się w związku z tym wskazuje, ustawodawca ma do wyboru model armii zawodowej, ochotniczej i armii pochodzącej z poboru powszechnego, przy czym w tym drugim przypadku obowiązek służby wojskowej spoczywa na wszystkich obywatelach¹⁹. Aktem prawnym określającym zakres przedmiotowy i podmiotowy obowiązku obrony Ojczyzny jest w obecnym stanie prawnym ObrOjczyznyU, stosownie do jej art. 1 pkt 1. Zważywszy na regulowaną materię, w tym na fakt, iż w swoim pierwotnym brzmieniu regulacja liczyła 824 artykuły, a obecnie towarzyszy jej niespełna 300 aktów wykonawczych, ustawa ta

¹³ Ibidem.

¹⁴ K. Działocha, A. Łukaszczyk, [w:] L. Garlicki, M. Zubik (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II*, wyd. II, LEX, Warszawa 2016, komentarz do art. 82, pkt 2.

¹⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 25.11.2003 r., K 37/02, Legalis nr 60764.

¹⁶ B. Banaszak, op. cit., komentarz do art. 82, Nb. 1.

¹⁷ D. Szeleszczyk, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 8, Legalis, Warszawa 2024, komentarz do art. 141, Nb. 3.

¹⁸ B. Banaszak, op. cit., komentarz do art. 85, Nb. 2.

¹⁹ Ibidem.

bywa określana w literaturze przedmiotu mianem „konstytucji dla obronności”²⁰. Tym samym znaczenie komentowanej ustawy w całym systemie szeroko pojętego prawa wojskowego jest więc niebagatelne.

Przed przejściem do szczegółowej analizy ObrOjczyznyU w zakresie, w jakim ustawa traktuje o dopuszczalności przyjęcia przez obywatela polskiego służby w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, nie sposób nie zauważyć, iż pojęcie obowiązku obrony Ojczyzny niewątpliwie nabrało innego znaczenia w związku z zobowiązaniami międzynarodowymi, członkostwem w organizacjach międzynarodowych czy w związku ze zmianą koncepcji obronności państwa poprzez rezygnację z poboru powszechnego na rzecz armii zawodowej²¹. Jakkolwiek z perspektywy polskiej wiodąca rola w tym względzie przypada w dalszym ciągu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, co jakiś czas odzywają dyskusje nad celowością utworzenia wspólnej armii europejskiej lub jej namiastki. Doświadczenia międzynarodowe ostatnich dziesięcioleci każą twierdzić, iż pokoje, sojusze, układy polityczne lub układy wojskowe, a także członkostwo w organizacjach międzynarodowych stanowią dzisiaj ważki element utrzymania stabilności i równowagi na arenie międzynarodowej, umożliwiając skuteczne zapobieganie konfliktom i efektywną reakcję na zagrożenia globalne.

SŁUŻBA OBYWATELA POLSKIEGO W OBCYM WOJSKU LUB OBCEJ ORGANIZACJI WOJSKOWEJ – PRZESŁANKI POZYTYWNE ZGODY

Jak sygnalizowano na samym wstępie rozważań, istnienie zgody właściwego organu, co do zasady, pociąga za sobą brak wypełnienia znamion przestępstwa stypizowanego w art. 141 § 1 k.k., pomimo przyjęcia przez obywatela polskiego obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej. Nie można tracić z pola widzenia, iż znosi przestępność czynu opisanego w art. 141 § 1 k.k. popełnienie tego czynu przez obywatela polskiego, który równocześnie jest obywatelem innego państwa i który zamieszkuje na jego terytorium oraz pełni tam służbę wojskową, stosownie do treści dyspozycji wyrażonej w art. 141 § 3 k.k. Jak wskazuje się przy tym w doktrynie, powyższy przepis w sposób bezpośredni koreluje więc z art. 665 ust. 4 ObrOjczyznyU, z którego wynika, iż obowiązek uzyskiwania zgody na przyjęcie służby w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej nie dotyczy obywateli polskich będących jednocześnie obywatelami innego państwa, jeżeli stale zamieszkują oni na jego terytorium i zamierzają przyjąć służbę w siłach zbrojnych lub organizacji wojskowej tego państwa²².

Tym niemniej, nie powinno budzić wątpliwości, iż zasadą wynikającą z ObrOjczyznyU jest obowiązek uzyskania przedmiotowej zgody. W obecnym stanie prawnym udziela jej

²⁰ M. Karpiuk, J. Kurek-Sobieraj (red.), op. cit., przedmowa.

²¹ M. Haczkowska, [w:] R. Balicki, M. Bartoszewicz, K. Complak, A. Ławniczak, M. Masternak-Kubiak, M. Haczkowska (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, LEX, Warszawa 2014, komentarz do art. 85, pkt 5.

²² A. Ziółkowska, [w:] V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. IV, LEX, Warszawa 2023, komentarz do art. 141, pkt. 14.

Minister Obrony Narodowej, co znajduje wyraz w treści art. 665 ust. 1 ObrOjczyznyU. Znamienne jest, iż, jak stanowi art. 665 ust. 5 ObrOjczyznyU, zgody udziela się wyłącznie na pisemny wniosek obywatela polskiego, który zamierza przyjąć służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, złożony do Ministra Obrony Narodowej. Z powyższej regulacji wynika przede wszystkim, iż przyjęcie przez obywatela polskiego służby w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej jest zatem zależne tylko i wyłącznie od samego zainteresowanego. Dodatkowo, ustawodawca nie pozostawia wnioskodawcy swobody co do wyboru formy wniosku, dopuszczając złożenie przezeń przedmiotowego wniosku tylko w formie pisemnej. W tym miejscu warto dodać, iż do zachowania pisemnej formy czynności prawnej wystarcza złożenie własnoręcznego podpisu na dokumencie obejmującym treść oświadczenia woli, o czym przesądza art. 78 § 1 Kodeksu cywilnego²³.

Dostrzeżenia wymaga następnie, iż w myśl art. 665 ust. 6 ObrOjczyznyU niezbędnym elementem przedmiotowego wniosku jest dołączenie do niego określonych przez ustawodawcę załączników, a to:

- zaświadczenia o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego;
- zaświadczenia naczelnika urzędu skarbowego o braku zaległości podatkowych;
- zaświadczenie właściwego oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o braku zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenia zdrowotne;
- zaświadczenie z Krajowego Rejestru Sądowego o niefigurowaniu w rejestrze dłużników niewypłacalnych²⁴.

Użyty przez ustawodawcę zwrot: „dołącza się” każe twierdzić bowiem, iż powyższe załączniki stanowią obligatoryjny element wniosku, toteż brak dołączenia tych załączników do wniosku powinien skutkować wezwaniem wnioskodawcy do usunięcia braków w wyznaczonym terminie, pod rygorem pozostawienia wniosku bez rozpoznania. W literaturze przedmiotu prezentowane jest stanowisko, iż *ratio legis* rozwiązania było wyłączenie możliwości przejścia szkolenia wojskowego w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej przez osoby karane, w tym ich wejście w kontakt z bronią podczas takiej służby²⁵. Zarazem, ustawodawca dąży w ten sposób do zapobieżenia możliwości ucieczki osób zadłużonych do służby w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej²⁶.

Istotna regulacja zawiera się także w art. 666 ObrOjczyznyU, zgodnie z którym: „Obywatelowi polskiemu podlegającemu obowiązkowi obrony może być udzielona zgoda na służbę wojskową w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej tylko w przypadku, gdy ma uregulowany stosunek do służby wojskowej, nie jest żołnierzem w czynnej służbie wojskowej oraz nie posiada przydziału mobilizacyjnego, pracowniczego przydziału mobilizacyjnego lub

²³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2024 r., poz. 1061 z późn. zm.).

²⁴ Zob. art. 665 ust. 6 ObrOjczyznyU.

²⁵ D. Sobieraj, op. cit., komentarz do art. 665, Nb. 7.

²⁶ Ibidem.

przydziału organizacyjno-mobilizacyjnego, a właściwy szef wojskowego centrum rekrutacji nie prowadzi postępowania w sprawie nadania temu obywatelowi któregokolwiek z tych przydziałów”. *A contrario*, gdy warunki te spełnione nie są, wniosek o wyrażenie zgody na służbę obywatela polskiego w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej powinien więc spotkać się z odmową Ministra Obrony Narodowej. Podnieść przy tym należy, iż z powyższego przepisu wynika zasada pierwszeństwa służby w Wojsku Polskim²⁷. Naturalnie wyprzedza ona możliwość pełnienia przez obywatela polskiego służby w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej.

W tym miejscu warto zresztą zauważyć, iż ogólną zasadą, jaką kierował się ustawodawca w przepisach komentowanego działu XXIII ObrOjczyznyU, było zabezpieczenie interesów RP oraz rzeczona już nadrzędność służby w Wojsku Polskim obywateli RP²⁸. Nie dziwi zatem, iż wnioskując z art. 667 ust. 1 ObrOjczyznyU, zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej można udzielić pod warunkiem łącznego spełnienia następujących warunków:

1. służba nie narusza interesów Rzeczypospolitej Polskiej;
2. służba nie jest zakazana przez prawo międzynarodowe;
3. służba nie wpłynie na zadania wykonywane przez Siły Zbrojne;
4. nie zachodzi przeszkoda, o której mowa w art. 666 ObrOjczyznyU.

Nie może ująć przy tym uwadze, iż powyższe przesłanki muszą ziścić się kumulatywnie, zatem brak zajścia przynajmniej jednej z nich nie powinien skutkować udzieleniem przedmiotowej zgody. Dodatkowo, nie można tracić z pola widzenia, iż nawet pomimo łącznego spełnienia się powyższych warunków, nie udziela się obywatelowi polskiemu zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, jeśli zachodzi co najmniej jedna z okoliczności określonych przez ustawodawcę w art. 667 ust. 2 ObrOjczyznyU.

W kontekście samego tylko uzyskiwania zgody nie bez znaczenia jest też, iż Minister Obrony Narodowej udziela zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej albo odmawia jej udzielenia po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw wewnętrznych i ministra właściwego do spraw zagranicznych, lub organów przez nich upoważnionych, w zakresie, czy służba ta nie narusza interesów Rzeczypospolitej Polskiej oraz czy nie jest zakazana przez prawo międzynarodowe, co znajduje wyraz w art. 668 ust. 1 ObrOjczyznyU. Zastosowanie znajduje przy tym tryb przewidziany w art. 106 Kodeksu postępowania administracyjnego²⁹. Jeśli chodzi zaś o formę technicznoprawną zgody i odmowy jej udzielenia, przyjmuje ona postać decyzji administracyjnej, zgodnie z art. 668 ust. 3 ObrOjczyznyU. Administracyjny charakter decyzji o udzieleniu lub odmowie udzielenia zgody sprawia, iż od decyzji Ministra Obrony Narodowej stronie niezadowolonej z decyzji przysługuje możliwość złożenia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy, na podstawie art. 127 § 3 KPA³⁰. Powyższe wynika

²⁷ Ibidem, komentarz do art. 666, Nb. 1.

²⁸ Ibidem, komentarz do art. 667, Nb. 1.

²⁹ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2024 r., poz. 572), zwana dalej KPA.

³⁰ D. Sobieraj, op. cit., komentarz do art. 668, Nb. 4.

z faktu, że decyzję w tym przedmiocie wydaje w pierwszej instancji minister (tu: Minister Obrony Narodowej).

Odrębną uwagę warto poświęcić jeszcze normie z art. 669 ObrOjczyznyU, w świetle której: „Udzielenie zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej nie rodzi odpowiedzialności organów Rzeczypospolitej Polskiej za następstwa podjęcia tej służby”. Powyższy przepis w zasadzie wyłącza odpowiedzialność organów RP za skutki podjęcia przez obywatela polskiego takiej służby. Obrazując to na konkretnym przykładzie, w literaturze wskazuje się sytuację użycia wojsk Hiszpańskiej Legii Cudzoziemskiej do prowadzenia wojny napastniczej przeciwko innemu krajowi, w skład których to wojsk wchodzi polscy obywatele, a wskutek działań tych wojsk dojdzie do popełnienia zbrodni wojennej³¹. Przy założeniu, że na dzień wydania przez Ministra Obrony Narodowej zgody na służbę obywatela polskiego w tych wojskach nie zaszyły przesłanki, o których mowa w art. 667 ust. 1 ObrOjczyznyU, należy domniemywać, iż zgoda została wydana prawidłowo, w efekcie czego organy RP, w tym zwłaszcza Minister Obrony Narodowej, nie poniosą odpowiedzialności za skutki prawne udzielenia takiej zgody.

ODMOWA ZGODY NA PEŁNIENIE PRZEZ OBYWATELA POLSKIEGO SŁUŻBY W OBCYM WOJSKU LUB OBCEJ ORGANIZACJI WOJSKOWEJ

Mając na uwadze fakt, iż dość dużo uwagi ustawodawca poświęca przesłankom negatywnym udzielenia zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, czy właściwie – przesłankom pozytywnym odmowy jej udzielenia, warto odnieść się krótko do każdej z nich. Po pierwsze, Minister Obrony Narodowej odmówi udzielenia zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, jeżeli służba ta narusza interesy Rzeczypospolitej Polskiej (art. 667 ust. 1 pkt 1 ObrOjczyznyU). Oczywistym *ratio legis* regulacji jest tutaj zapewnienie nienaruszalności interesów RP, które, stanowiąc fundament suwerenności państwowej, jednocześnie gwarantują bezpieczeństwo wewnętrzne i integralność terytorialną. Z powyższych względów nie zostanie zatem przykładowo udzielona zgoda na służbę obywatela polskiego w Prywatnej Spółce Wojskowej Grupa Wagnera lub innych tego typu organizacjach zarejestrowanych w Federacji Rosyjskiej lub działających na jej korzyść³². Podobnie rzecz powinna mieć się z prywatnymi przedsiębiorcami działającymi w sektorze obronnym, których państwo siedziby znajduje się w Chińskiej Republice Ludowej, a którzy prowadzą działalność głównie na terenie Afryki³³.

Co powinno być oczywiste, zgoda nie zostanie udzielona także wtedy, gdy służba w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej jest zakazana przez prawo międzynarodowe (art. 667 ust. 1 pkt 2 ObrOjczyznyU). Powyższe jest uzasadnione samym już tylko faktem, iż jedną z podstawowych ról norm prawa międzynarodowego w ogóle jest umożliwienie pokojowego

³¹ Ibidem, komentarz do art. 669, Nb. 2.

³² Ibidem, komentarz do art. 667, Nb. 3.

³³ Ibidem.

współistnienia państw i innych organizacji oraz harmonijnej współpracy na arenie międzynarodowej. Ocena dopuszczalności służby przez obywatela polskiego w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej musi uwzględniać zatem analizę potencjalnych konfliktów interesów, jak również skutków wynikających z uczestnictwa w danym przedsięwzięciu, zwłaszcza w kontekście operacji zbrojnych lub misji pokojowych. Jak ujmuje się w doktrynie, zakazana przez prawo międzynarodowe jest np. służba najemników³⁴. Warto tu wspomnieć, iż definicja legalna (ustawowa) pojęcia najemcy zawiera się w art. 1 Międzynarodowej konwencji o zakazie werbowania, wykorzystania, finansowania i szkolenia najemników, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w drodze rezolucji w dniu 4.12.1989 r.

Kolejna przesłanka odmowy udzielenia zgody obejmuje ustalenie, iż udzielenie zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej wpłynęłoby na zadania wykonywane przez Siły Zbrojne (art. 667 ust. 1 pkt 3 ObrOjczyznyU). Zważyć bowiem należy, iż służba obywatela polskiego w wojsku innym aniżeli polskie nie może kolidować z zadaniami realizowanymi przez Siły Zbrojne RP. Ponownie należy więc dokonać rozważenia możliwości wystąpienia konfliktu między obowiązkami państwowymi a zadaniami wynikającymi ze służby obywatela polskiego w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej. W razie dojścia do wniosku, iż udzielenie zgody może powodować uszczerbek dla zadań wykonywanych przez Wojsko Polskie, Minister Obrony Narodowej powinien wydać decyzję negatywną, odmawiając obywatelowi polskiemu zgody na pełnienie obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej. Powyższe wynika zresztą z założenia, iż nadrzędnym obowiązkiem każdego obywatela polskiego jest służba właśnie w polskim, a nie obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej.

W celu zabezpieczenia interesu obronnego RP ustawodawca za przyczynę odmowy udzielenia zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej uznał także zajęcie przeszkody, o której mowa w art. 666 ObrOjczyznyU (art. 667 ust. 1 pkt 4 ObrOjczyznyU). Oznacza to przede wszystkim, że zgoda na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej będzie mogła zostać udzielona o tyle, o ile z wnioskiem występuje wnioskodawca posiadający uregulowany stosunek do służby wojskowej, niebędący w służbie w Wojsku Polskim ani też niemający przydziału mobilizacyjnego³⁵. Trafnie wskazuje się przy tym, iż zamiarem ustawodawcy z jednej strony było, aby służba obywatela polskiego w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej nie była uszczupleniem polskich interesów obronnych, a z drugiej – aby służba *per se* nie stanowiła możliwości uchylenia się od obowiązku obrony polskich interesów obronnych³⁶. Przyjmując założenie o racjonalności ustawodawcy, ustawodawca, czyniąc powyższe zastrzeżenie, tym samym daje prymat ochronie suwerenności i bezpieczeństwa narodowego.

Kolejno, nie sposób nie wspomnieć, iż w art. 667 ust. 2 ObrOjczyznyU ustawodawca dokonuje wyszczególnienia szeregu przesłanek negatywnych, spośród których spełnienie przynajmniej jednej z nich, nawet pomimo łącznego ziszczenia się przesłanek z art. 667 ust.

³⁴ Ibidem, komentarz do art. 667, Nb. 4.

³⁵ Ibidem, komentarz do art. 667, Nb. 6.

³⁶ Ibidem.

1 ObrOjczyznyU, powinno skutkować odmową udzielenia zgody na służbę obywatela polskiego w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej. W ramach powyższego katalogu określono przypadki, w których obywatel polski nie może uzyskać zgody na służbę w obcym wojsku lub organizacji wojskowej, wynikające m.in. z przesłanek zdrowotnych jak np. przeniesienie do rezerwy wskutek uznania przez właściwą komisję lekarską za niezdolnego do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju (art. 667 ust. 2 pkt 1 ObrOjczyznyU). Dość wszakże dodać, iż zakres przedmiotowy przesłanek z art. 667 ust. 2 ObrOjczyznyU jest znacznie szerszy. Przykładowo, obejmuje on także przesłanki kryminalne, np. skazanie prawomocnym wyrokiem sądu na karę co najmniej jednego roku pozbawienia wolności, w tym także z warunkowym zawieszeniem jej wykonania (art. 667 ust. 2 pkt 6 ObrOjczyznyU).

Wreszcie, jak stanowi art. 665 ust. 2 ObrOjczyznyU, zgody nie udziela się w razie ogłoszenia mobilizacji, w czasie wojny oraz w razie wprowadzenia na całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanu wojennego lub stanu wyjątkowego. W kontekście stanów nadzwyczajnych warto wspomnieć w szczególności, iż jakkolwiek Konstytucja RP w obecnym brzmieniu przewiduje trzy stany nadzwyczajne: stan wojenny, stan wyjątkowy, stan klęski żywiołowej, to tylko dwa pierwsze z nich będą mogły zostać uznane za podstawę warunkującą dopuszczalność odmowy udzielenia obywatelowi polskiemu zgody na przyjęcie obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej. Istotnym jest zarazem, iż warunkiem *sine qua non* dla zasadności odmowy udzielenia zgody pozostaje wymóg, aby stan wojenny lub stan wyjątkowy został wprowadzony na całym terytorium RP, czego art. 665 ust. 2 ObrOjczyznyU *expressis verbis* wymaga. Podnieść przy tym należy, iż zarówno stan wojenny, jak i stan wyjątkowy mogą zostać wprowadzone przez odpowiednie organy państwowe zarówno na części, jak i na terytorium całego państwa.

PODSUMOWANIE

Przyjęte ramy niniejszych rozważań pozwalają zatem stwierdzić, iż przyjęcie przez obywatela polskiego obowiązków wojskowych w obcym państwie lub obcej organizacji wojskowej zostało poddane przez ustawodawcę szczególnemu reżimowi prawnemu, co jest podyktowane zasadniczo względami bezpieczeństwa i obronności. Dodatkowo, nie dość, że przyjęcie przez obywatela polskiego służby wojskowej w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej z zasady następuje za zgodą Ministra Obrony Narodowej, to na dodatek kluczowym warunkiem dopuszczalności udzielenia przedmiotowej zgody jest kumulatywne ziszczenie się przesłanek pozytywnych ujętych w art. 667 ust. 1 ObrOjczyznyU, przy jednoczesnym braku ziszczenia się przynajmniej jednej z przesłanek negatywnych określonych w przepisach ustawy. Tym samym możliwość udzielenia zgody powinna być postrzegana w kategoriach wyjątku. Generalną zasadą pozostaje bowiem obowiązek obywateli polskich do obrony Rzeczypospolitej Polskiej, w tym jej obywateli.

Dostrzeżenia wymaga fakt, iż odbywanie przez obywatela polskiego służby wojskowej w obcym państwie lub obcej organizacji wojskowej samo przez się może wiązać się ze sprzeniewierzeniem się podstawowym obowiązkom obywatelskim, wśród których obowiązek Rzeczypospolitej Polskiej oraz troski o dobro wspólne, a także obowiązek obrony Ojczyzny odgrywają znaczną rolę. W interesie państwa leży zatem niedopuszczenie do podejmowania przez obywateli polskich obowiązków w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej bez zgody właściwych organów. Skutkiem pozostawienia tej kwestii bez żadnej kontroli ze strony organów państwowych byłoby przede wszystkim doprowadzenie do konfliktu wartości, wobec którego z państw jego obywatel powinien być lojalny. Jest to aspekt istotny, ponieważ służba obywatela polskiego w obcym państwie lub obcej organizacji wojskowej bez wątplenia może prowadzić do sytuacji, w której obywatel polski znalazłby się w konflikcie interesów między obowiązkami wobec RP a zobowiązaniami wynikającymi z przynależności do wojsk obcego państwa lub obcej organizacji wojskowej.

BIBLIOGRAFIA

- Balicki Ryszard, Bartoszewicz Michał, Complak Ławniczak Artur, Krystian. Masternak-Kubiak Małgorzata, Haczkowska Monika (red.). 2014. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Warszawa: LEX.
- Banaszak Bogusław. 2012. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Wyd. 2. Warszawa: Legalis.
- Garlicki Lech, Zubik Marek (red.). 2016. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II, wyd. II. Warszawa: LEX.
- Grześkowiak Alicja, Wiak Krzysztof (red.). 2014. Kodeks karny. Komentarz. Wyd. 8. Warszawa: Legalis.
- Jabłoński Mariusz, Jarosz-Żukowska Sylwia (red.). 2014. Aktualne wyzwania ochrony wolności i praw jednostki: prace uczniów i współpracowników dedykowane Profesorowi Bogusławowi Banaszakowi. Wrocław: E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Karpiuk Mirosław, Kurek-Sobieraj Justyna (red.)/ 2025. Ustawa o obronie Ojczyzny. Komentarz. Wyd. 1. Warszawa: Legalis.
- Konarska-Wrzosek Violetta (red.). 2023. Kodeks karny. Komentarz, wyd. IV. Warszawa: LEX.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.).
- Stefański Ryszard Andrzej. 2025. Kodeks karny. Komentarz. Wyd. 7. Warszawa: Legalis.
- Tuleja Piotr (red.). 2023. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II. Warszawa: Legalis.
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 572).
- Ustawa z dnia z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2024 r. poz. 1061 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie ojczyzny (Dz.U. z 2025 r. poz. 39).
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 25.11.2003 r., K 37/02, Legalis nr 60764.